

Meáirt Churraoin

Aislinn Ní Thuairisg

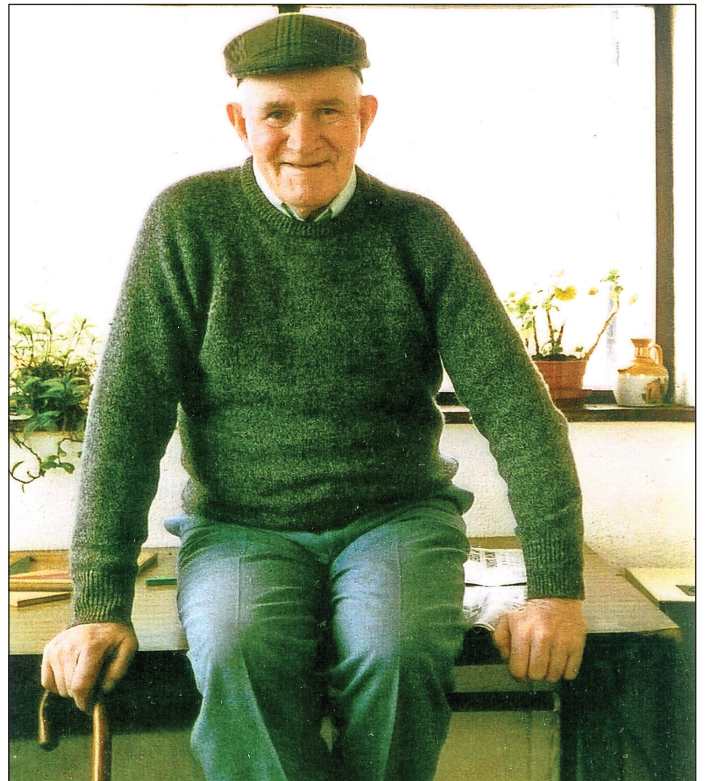
Sna hAille, Indreabhán, a rugadh Meáirt Churraoin ar an 12 Nollaig 1913 agus is ann a tógadh é. Is ann freisin a chaith sé an chuid eile dá shaol, seachas roinnt ama a chaitheamh ar an Eachréidh. B'as na hAille a athair, Pádraic, ó thús agus b'as an gCaorán a mháthair, Nóra. Bhí ochtar clainne acu, cúigear iníon agus triúr mac – Meaig, Nóra, Bríd, Sarah, Máire, Micheal, Andy, agus Meáirt féin.

D'fhreastail sé ar Scoil Shailearna agus ansin ag an Teic, nó Coláiste Cholmcille mar a ghlaoitear anois air. Dúirt sé le Seán Mháirtín Mhóir Ó Tuairisc in agallamh a rinne sé leis, gur fhan sé sa scoil chomh fada agus a bhí sé in ann. Nuair a chríochnaigh sé ag an Teic, chuir sé lena chuid oideachais ag ranganna oíche le Maurice Duignan go dtí go raibh Maurice in aois a phinsin agus gur shiúil an bheirt acu amach geataí na scoile le chéile den uair dheireanach. B'shin deireadh lena chuid scolaíochta – rud a bhí ait ag an am de bharr nár fhan mórán buachaillí óga ar scoil, ní áirím a bheith ag freastal ar ranganna oíche chomh maith, de bharr go raibh siad ag teastáil sa mbaile chun cabhair a thabhairt le hobair an phortaigh nó obair na feirme agus mar sin de.

Bhí an obair a bhí ar bun ag aos óg an cheantair uile mar a chéile, ag obair ar an bportach, ag bailiú feamainne, ag iascaireacht, ag crúbáil prátaí agus, mar a dúirt iníon Mheáirt, Nora, liom ag déanamh *bundles* de chlocha ar nós cocaí féir, nó 'leachtanna' mar a ghlaoitear orthu uaireanta. Tógadh iad seo chun go mbeadh an talamh réidh agus glan le prátaí agus glasraí eile a chur iontu. D'úsáideadh muintir na háite na clocha a bhíodh ar na leachtanna seo chun claíocha a thógáil chomh maith. Nuair nach mbíodh Meáirt ag tógáil na leachtanna seo, is ar an bhfarraige agus in aice na farraige is mó a thaithin leis a bheith ag obair agus ag caitheamh aon am saor a bhí aige. Cheannaigh sé curach trí sheas ó fhear as an Trá Bháin ar dhá phunt deich agus gan é ach ina leaid óg. Bhí an oiread sin fonn ar a bheith amuigh ar an bhfarraige nár thug sé faoi deara go raibh roinnt damáiste déanta don churach agus, mar sin, b'éigean do Shéainín Beag Ó Tuairisg caoi a chur uirthi dó. Chaith sé tamall ag crúbáil phrátaí in éineacht le Micheal Pheaidí, Pádraic Seoige agus le Mike Davy i mBaile an Chláir, áit a mbíodh an-chraic acu.

Agus Meáirt agus ina fhear óg, dhéanadh sé na rudaí céanna a dhéanadh chuile ógfhear eile. Bhíodh sé ag freastal ar dhamhsaí nó ar chéilithe chuile oíche Dhomhnaigh agus d'inis sé in agallamh eile a rinne sé go mbíodh sé féin agus an geaing mar a thugadh sé orthu – é féin, Máirtín Seoige, Tom agus Micheal Pheaidí, Joe Chóil Ó Cualáin agus Joe Séamuis Sheáin Ó Donnachadha – ag dul go dtí an Cheathrú Rua, Seanadh Phéistín agus Seanadh Gharráin chuig na damhsaí. Nuair a cuireadh an cheist air cá raibh na mná ba dheise, dúirt sé gurb í “an áit is fearr le mná deasa a fháil ná ar an gCaisleán, sa gCloch Mhóir agus i Ros an Mhíl”.

Cé gur fuineadh agus gur fáisceadh é as ceantar a bhí sách

Meáirt Churraoin

nádúrtha agus cé go raibh gnáthshaol na háite aige, is cinnte gur fhás sé suas agus gur mhair sé in am a bhí ag borradh le filíocht, le filíocht bhéil, le hamhránaíocht agus le seanchas go ginearálta. Chuir Seán Mháirtín Mhóir Ó Tuairisc ceist ar Mheáirt in agallamh cén uair agus cén fáth ar thosaigh sé ag cumadh. Is é an freagra a bhí aige ná:

MC: Timpeall na bliana 1937, bhí mé ag obair ar an mBóthar Buí thoir ar an gCnoc uair amháin agus mé i mo bhuachaill óg an uair sin. Bhí file ann, mar a thugann muid air, Joe Shéamais Sheáin as Baile na mBrobhach, agus bhí sé ag ceapadh filíochta agus é ag déanamh filíochta, píosaí chuile lá, agus bhí muidne ag briseadh clocha le casúir. Ach uaidh sin a thóg mé féin é agus lean mé dó ansin.

SMM: Ag cur *challenge* ar an bhfile?

MC: Sea, ag cur *challenge* ar an bhfile, ach ar ndóigh ní raibh aon ghair agam air, ach mura raibh fhéin níor lioc mé dhó. Sin é.

Bhí an imirce nó an deoraíocht mar théama agus ábhar ar labhair Meáirt air go minic agus atá thar a bheith lárnach ina chuid filíochta, beagnach chomh láidir is atá an nádúr – nádúr a bhí thart timpeall air ina shaol oibre agus sa mbaile, agus léiríonn sé a mheas agus a thuiscint ar an nádúr agus ar an timpeallacht ina chuid filíochta.

Ocht mbliana is dhá scór d'aois a bhí Meáirt sular phós sé Peige Ní Shuilleabháin as Cuan na Loinge i mBéal an Daingin. Phós an bheirt acu ar an 13 Feabhra 1961 agus bhí ochtar clainne acu sna blianta a bhí le teacht. Sin iad Máire, Pádraic, Mícheál, Áine, Nóra, Rita, Noel agus Rose Ann.

File pobail a bhí i Meáirt Churraoin a chum filíocht béil a bhí thar a bheith lárnach don phobal a raibh sé ina chonaí ann, cé nár fhoilsigh sé cnuasach filíochta as féin riamh agus diabhal mórán suime a bhí aige cnuasach a fhoilsiú, dar lena chlann, nó má bhí níor thaispeáin sé é.

Seo iarracht blaiseadh beag dá shaothar a chur i láthair an phobail dár díobh é in athuair.

Saol an Iascaire

Dearcaigí, a dhaoine agus a chairde,
Tá saol an iascaire arís faoi lán tseoil,
Agus nach maith an scéal go dtáinig an lá sin,
A bhfuil siad go gnóthach ar an gcuan;
Tá na trálacir agus na scipéirí Spáinneach,
Agus iad ruaigthe thar na haigéin anonn.
Agus ní fheicfear a gcuid seolta breá bána,
Ag teacht aniar thar Cheann Caillí níos mó.

Tá iascairí líonmhar sa tír seo,
I lár Chonnacht, ar chóstaí an chuain,
A dhéanfas a ndualgaís go dílis,
A dtréithe agus a mbunadh a chuaigh rompu;
Nuair a gheofas siad na báid údaí déanta,
Agus na hinnill á seoladh chun siúil.
Beidh sliocht ar an obair dáiríre,
Tá an Bord Iascaigh le cúnamh a thabhairt dóibh.

Lucht gairmoids sa tír seo,
Tá buíochas go cinnte ag dul dóibh.
Siad a chuir bonn leis an scéim seo,
Tá slí beatha sa bhfarraige mhóir;
Dhúisigh siad aos óg na tíre,
Ón tromchodladh géar agus ón suan.
Agus tá calafort nua anseo le déanamh,
Sa Lochán ag Carraig Bhéal an Chuain.

Ní bheadh an churach in úsáid sa lín seo,
Mar tá sí rólag ar an gcuan.
Tá na báid seo an-acmhainneach déanta,
A ghafas in aghaidh maidhm agus tonn,
A thógfas a gcúrsa glan díreach,
Is cuma calm nó lánghála mhóir.
Ach beidh an t-iascaire gnóthach sa saol seo,
Go háirithe sna blianta atá romhainn.

Anseo, cois na gcladaí, mhair fíorscoth na ndaoine ann,
Le cruatan agus dílseacht an ghlúin a chuaigh romhainn.
Na báidíní canbháis ag snámh os cionn taoille
Agus gan ann ach an píosa idir iad agus an tonn;
Ag fáil a gcuid corcaí agus na slata á bhfíochán,
An pota gliomach á dhéanamh i mí Meithimh agus Iúil.
Ach tháinig an t-athrú, tá an saol ag dul timpeall,
A bhfuil tráiléir na tíre seo ag teach ar an gCuan.

Má dhearcann muid siar ar an am sin,
Agus ar an líne atá imithe i bhfad romhainn.
Le deacracht agus dílseacht a gcnámha,
Agus a n-aghaidh ar an bhfarraige mhóir;
Gan acu ach curaichín adhmaid,
Agus an maide rámha á cur in aghaidh tonn,
Agus breathnaigh ar an bhfeabhas mór,
A bhfuil trálacir na tíre ar an gcuan.

Nach iontach mar a mhair siad an t-am sin,
Le tréan obair láimhe agus le stuaim.
Ag stócaíl na bpotaí ó Mhárta,
Agus na corcaí á gceannach Tigh Mhoons;
Na slata á bhfíochán le lámha,
Agus an pota gliomach mí Meithimh agus Iúil.
Scilling an dosaen an t-am sin,
Agus nár mhaith an pháighe seachtaine a bhí ann.

Imirce

Mo bhrón go héag gur fhan mé in Éirinn,
Nár thug mé an ruaig údaí thar sáile anonn,
Ag siúl trí chathracha agus na Stáit le chéile,
Nó go dtógfainn léargas as an radharc ansiúd

Ní shin é a cheap mé go cinnte a dhéanfainn,
Mé fágtha im' aonar, mo chreach agus mo bhrón.
Ach dul thar farraige amach sna Réigiúin,
Más ins na spéartha é nó ar bhord na long.

Leabhar agus páipéar, a bhfuil go leor agam léite,
Na páipéir laethúla ó Luan go Luan,
Ná tabhair aon aird orthu ach déan tú féin é,
Bíodh t-eolas féin agat go cruinn agus go buan.

Dá ndéanfainn smaoineamh agus go bhfágfainn Éirinn,
Agus go gcaithfinn téarma sna tíortha thar lear.
Go n-oibreoinn cneasta dóibh idir comharsana agus gaolta,
Agus gach náisiún daoine idir dubh agus geal.

Nach mb'fhearr ar imirce amach sna tíortha,
Ná anseo go díomhaoín ó theach go teach.
Ag obair tamall beag ar pháigh íseal,
Bá é a mhalairt cinnte é sna tíortha thar lear.

Thug mé an gealladh údaí go luath le m'óige,
Go dtabharfainn an *stroll* údaí amach sa saol,
Go siúlfainn cathracha agus bailte móra,
Ach, céad faraor dóite, ní hamhlaidh a bhí.

An bóthar mór fada údaí a thóig ár muintir,
Agus a thóig ár sinsir a bhí imithe romhainn,
Bóthar na himirce atá amach sna tíortha,
Ar oibrigh ár muintir go ceart agus go cóir.

Nach ar an imirce a mhair ár dtírín,
Agus a mhair ár muintir atá imithe romhainn,
Sna tíortha iargúlta atá isteach san Ríochtaí,
A bhfuil an t-allas síos leo go béal a mbróg.

Chaith mé téarma sa gceantar tíre úd,
Idir Claí an Dá Mhíle agus an Chairn Mhóir.
Ag obair thart ansin ar pháighe íseal,
Ach go mb'fhearr liom cinnte ar an Turlach Mór.

B'áit liom tamall sa taobh sin tíre,
Bhí an Ghaeilge líofa ann san am fadó,
Bhí féile agus flaithiúlacht le fáil ina dtimpeall,
Bhí fáilte ó chroí ann roimh shean agus óg.

Ní mholfadh an spailpín leath chomh cruinn iad,
Ní grá thar cuimse a bhí aige dóibh,
Ach amuigh sna páirceanna ó Luan go hAoine,
Agus ag rómhar créafóige ó mhoch go nóin.

B'fhearr leis ar imirce taobh thall den taoille,
Agus a bheith ag obair dian ann ar pháigh mór,
Ná i measc na bhfeilmearaí atá thall sa taobh seo,
Idir Claí an Dá Mhíle agus an Chairn Mhór.

Ní raibh an bheatha go maith acu le bheith dháiríre,
Ní raibh sult ná suaimhneas in aice leo.
Go mb'fhearr leis tamall eile a chaitheamh nó téarma i bpríosún,
Ná a theacht ina ngaobhar arís níos mó.

An Mada

A chomharsanaí an bhaile, a chlanna agus a ghaolta,
Éistigí go cruinn liom go míneoidh mé mo chás.
Mo mhada atá imithe agus ní fheicfidh mé choíche é,
Ar pé ceantar den tír seo a chuaigh sé le fán.

A bhuachaillí an bhaile anois, éirígí amach díreach
Agus cuartaí gí go cruinn é go híseal agus go hard.
Ná fágaigí aon bhrocach ná scailp dá bhfuil timpeall,
Nó dá bhfuil ó Thrá Mhaínis go tóin Chontae an Chláir.

Rachaidh mé go Casla go ndéanfad é a chraoladh,
Tá na craoltóirí gníomhach ach is len' aghaidh atá siad ann.
Fógróidh mé ar an aer é thar mhórleath na tíre,
Ach b'fhearr lá an aonaigh go bhfeicfinn Seán Bán.

Coinnígí oraibh agus cuartaí gí go dian é
Sleamhnaigh timpeall ar bhóthar Uachtar Ard,
Coirnéil ná casadh ón Léim go dtí an Lónán,
Ach íocfaidh mé libh síntiús má bhíonn sé le fáil.

Fuair mé glaoch gutháin ar maidin Dé hAoine,
Go raibh sé i Rinn Mhaoile dhá uair roimh an lá.
Gur ghearr sé leis trasna bhoga agus dhíoga,
Agus gur lean sé na caoirigh a bhí in aice Chnoc Meá.

Cuartóidh mé Gaillimh agus Órán taobh thíos de,
Soir faoi Bhleá'n Rí agus anoir Baile an Chláir.
Timpeall Loch Coirib agus Loch Measca atá taobh léi.
Ach gur léigh mé sa scríbhinn go raibh sé tamall sa snámh.

Leanfaidh mé an cuartú mar tá mé dháiríre,
Beidh an scéala ag dul timpeall, go mbeidh dreim ar an gcarr.
Tá an uimhir agam agus an ceadúnas íoctha,
Ach bíodh sé ríchainte go n-íocfaidh sé an cás.

Fuair mise litir ón gcustaim Dé hAoine,
I mBéarla sea bhí sí scríofa le láimh,
Go bhfaca na cailíní ar uair an mheán oíche é,
Ina shuí ar an mbinse ar Chúirt Bhéal an Átha.

Chuaigh mé chuig an mbeairic go ndéanfainn cúis dlí dó,
Chuir an sáirsint i scríbhinn gach ní a bhí mé a rá.
Déanfar é a fhiosrú agus cuartófar go dian é,
Ins gach ceantar sa taobh seo agus ón tSionainn anall.

Thug sé foirm i litreacha scríofa,
Agus bhí m'ainm go cruinn aige scríofa óna láimh.
Ná déan é seo a aithris in aon cheantar ina mbíonn tú,
Mar beidh an scéala ag dul timpeall go mbeidh greim ar an gcarr.

Tabharfaidh tú go Gaillimh é agus deifir á shíniú,
Agus sín ag an dlíodóir é isteach ina láimh.
Fáiscfidh sé branda agus séala taobh thíos air,
Agus rachaidh mé faoi duit go réiteoidh sé an cás.

Tá an chúirt ar an mbealach ag teacht faoi Fhéile Bride,
Beidh na dlíodóirí cruinn ann agus na fianaisí i láthair.
Lucht nuachta agus taistil ag dul i mbun scríbhinn,
Tá na príondálaithe gníomhach, beidh siad íoctha as láimh.

Fuair mise cuntas ó theachtair caoithiúil,
Go raibh sé ag an aerfort dhá uair roimh an lá.
Gur tógadh ar eitleán trasna na cúige é,
Agus gur ísligh sí tráthnóna istigh in Inis Meáin.

A mhuintir an Oileáin, má dhéanann sibh é a dhúiseacht,
Caithigí go fiúntach leis agus tugaigí dó arán.
Iontaigí ar ais é go dtí a fhíorbhaile dhúchais,
Mar sin é gan chuntas áit a athar agus a mháthar.

An Pótaire agus An Pionta

An Pionta

A phótaire, a chara, an bhfuil tú ag brath ar mé a shéanadh,
Agus a liachtaí oíche spéiriúil a chaith mise leat.
Ba chomhluadar geanúil mé ag comhchruinniú agus ag aonach,
Agus nár thóg mé do chroí duit sna blianta chuaigh thart.

An Pótaire

Ara, muise a ghadaí, ní mholaimse tú in aon chor,
Is tú a d'fhág liom féin mé gan bothán ná leac.
Ag imeacht ag taisteal ar bhóithre na hÉireann,
Ná fiú amháin mo ghaolta, ní ligfidh mé isteach.

An Pionta

Nach minic a shuigh muid an bheirt againn le chéile,
Agus dar m'anamsa féin, gur bhreá í do scairt.
Ach seachain, a chara, an ndéanfá mé a shéanadh,
Sonas agus séan ort, agus ná tréig mé ar fad.

An Pótaire

Dá ndéanfainn in am é, ach anois tá sé ródheireanach,
Agus dá ngéillfinn don chléir, ní bheadh aon phlé agam leat.
Níl bean agam ná céile a réiteodh mo bhéile,
Níl lacha ná gé agam, coileach ná cearc.

An Pionta

Ná bí ag caint mar sin liomsa, bhain tú sásamh as an saol seo,
Bhíodh spóirt againn le chéile, bhí an Guinness go maith.
Ach seachain, a chara, a ndéanfá mé a thréigint,
An té a chruinnigh na céadta, níor mhair siad ach seal.

An Pótaire

Ach breathnaigh anois mé agus nach náireach mo scéal,sa,
A bhfuil d'fhiacha le n-íoc agam le gach duine thart.
Próis agus *summons* ag teacht agam i ndiaidh a chéile,
Mar thóg mé na céadta sa *National Bank*.

An Pionta

Ná bíodh imní ar bith ort, ní tada an méid sin,
Mar gearrfar sna ráitis é mura bhfuil aon phingin agat.
Ach a chomrádaí dhílis, ná déan mise a thréigint,
Ní bheidh bliain ar an saol agat má éiríonn tú as.

An Pótaire

D'ól mise tú, a phionta, nuair a bhí tú ar dhá phingin againn,
Agus a Dhia agus a Chríosta, nach mise atá sean.
D'ardaigh tú ansin orainn suas go naoi bpingine,
Ach nuair atá leathchoróin le n-íoc ort, tá an diabhal ort ar fad.

An Pionta

Beirimse mo mhallacht do Rialtas na tíre,
'Sé Jack Lynch an Taoiseach a chroch mé ar fad.
Ach tuigim mo mhionna agus bíodh vótáil arís ann,
Deamhan arm na reignite a chuirfeadh mé amach.

An Pótaire

Scéal cam ort, a chleasaí, is tú a d'fhág i mo reic mé,
Ag sioscadh liom féin, gan tine ná teas.
Ach i ngreim ins an bpionta le barr mo chúig méara,
Ins na blianta fré chéile a chaith mise leat.

An Pótaire

An té a chruinnigh na céadta, ní mhaithfidh mé go héag duit,
Agus faraor crua géar, má dhéileáil mé leat.
A bhfuil de phórtar ag Guinness agus ag comhlacht fre chéile,
Mar tá a fhios ag an saol é gur ól mé mo cheart.

An Pionta

Ólfaidh tú tuilleadh, ní hé deireadh an tsaoil é,
Nuair a fheiceas tú ag an óstóir mé dom shocrú faoin *tap*.
Lá Nollaig nó féile ag bainis nó ag féasta,
Ní bheadh aon chaoi ar an bhféile mara mbeinnse ina measc.

Ar chúl: Máirtín a' Bhreathnaigh, Nan Phádraic Thaidhg,
Maidhc Phádraic Thaidhg, Chun tosaigh: fear a bhí ar Choiste na
bPáistí, Judeen na mBreathnaigh agus ??? Pic Kevin Maidhc

Maidhc Phádraic Thaidhg, a bhean chéile Judeen agus Jim
Whelton, fear Nan Phádraic Thaidhg, John Joe agus Pádraic
Mhaidhc Phádraic Thaidhg, agus Caroline Whelton, an cailín
beag a maraíodh lá a Céad Chomaoineach. Pic Kevin Maidhc